1.5. СТОРІНКА ВЧЕНОГО

СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА СТАВЛЕННЯ ДИТИНИ ДО ТОГО З БАТЬКІВ, ХТО ПРОЖИВАЄ ОКРЕМО, У СУДОВИХ СПОРАХ ПРО ВИХОВАННЯ[1] *(мова оригіналу — російська; назву подано в перекладі)*

Харитонова Н. К., Русаковська О. А.

Реферат. Розв'язуючи спори про порядок здійснення батьківських прав батьками, які проживають окремо, суд має враховувати прихильність дитини до кожного з них і стосунки, що склалися між кожним із батьків і дитиною. Харитонова Н. К. і Русаковська О. А. (Державний науковий центр соціальної та судової психіатрії імені В. П. Сербського, Москва) присвятили статтю клініко-психологічному аналізу негативного ставлення дитини до одного з батьків у ситуації розлучення, що супроводжується судовим спором про виховання. Матеріалом стали комплексні судові психолого-психіатричні експертизи 76 дітей (41 хлопчик і 35 дівчаток, середній вік 7,4 року), проведені в центрі з 2002 р. Автори аналізували матеріали цивільних справ і медичну документацію, проводили клінічну бесіду з дитиною та батьками, спостерігали вільну взаємодію дитини з тим із батьків, хто проживає окремо, і застосовували проєктивні методики (ТАТ, дитячий апперцептивний тест, колірний тест відносин, адаптований «Тест-фільм», незакінчені речення, малюнки людини, сім'ї та «Два будинки»); рівень конфлікту оцінювали за п'ятирівневою шкалою Гарріті і Баріса (1994). Виокремлено чотири групи дітей: з негативним (40,8 %), конфліктним (18,4 %), позитивним (27,6 %) і недиференційованим (13,2 %) ставленням до того з батьків, хто проживає окремо. Негативне й конфліктне ставлення частіше формується в дітей молодшого шкільного та підліткового віку в сім'ях із високим і максимальним рівнем конфлікту, а недиференційоване частіше трапляється в дуже малих дітей і в дітей із затримкою розвитку чи рисами аутизму. Показово, що в 28 % випадків негативне ставлення, висловлене в бесіді, не підтверджувалося проєктивними методиками і спостереженням. Провідними механізмами названо досвід негативної взаємодії з батьком чи матір'ю, психологічне індукування з боку того з батьків, з ким дитина живе, і залучення до батьківського конфлікту з фіксацією негативного ставлення (конфлікт лояльності). Ці механізми, за авторами, слід ураховувати, вирішуючи питання про здатність дитини самостійно ухвалити рішення щодо місця проживання та спілкування. Автори радять поєднувати проєктивні методики зі спостереженням, обстежувати дитину й обох батьків і застерігають, що виконання бажань дитини, сформованих індукуванням чи конфліктом лояльності, не завжди відповідає її справжнім інтересам.

Ключові слова: судово-психологічна експертиза, спори про виховання дітей, розлучення, негативне ставлення дитини до батька чи матері, психологічне індукування, конфлікт лояльності, проєктивні методики, комплексна психолого-психіатрична експертиза, місце проживання дитини.

Forensic Psychological Examination of a Child's Attitude Towards the Non-Resident Parent in Custody Disputes

Kharytonova N. K., Rusakovska O. A.

Abstract. When resolving disputes between separated parents over the exercise of parental rights, courts must take into account the child's attachment to each parent and the relationship between each parent and the child. Kharitonova N. K. and Rusakovskaya O. A., of the Serbsky State Scientific Centre for Social and Forensic Psychiatry (Moscow), analyse the negative attitude of a child towards one parent in divorce accompanied by custody litigation. The sample comprised 76 children (41 boys and 35 girls, mean age 7.4 years) who underwent comprehensive forensic psychological and psychiatric examination at the centre from 2002. Methods included analysis of civil case files and medical records, clinical interviews with the child and parents, observation of the child's free interaction with the non-resident parent, projective techniques such as the TAT, the Children's Apperception Test, the Colour Relationship Test, an adapted Test-Film, sentence completion and drawing tests, and the Garrity and Baris five-level conflict scale. Four groups were identified: negative (40.8 %), conflicting (18.4 %), positive (27.6 %) and undifferentiated (13.2 %) attitudes. Negative and conflicting attitudes were more common in primary school children and adolescents from families with high or maximal conflict, and in 28 % of cases a negative attitude voiced in interview was not confirmed by projective tests or observation. The leading mechanisms were negative experience of interaction with the parent, psychological induction by the resident parent and involvement in parental conflict with a fixed negative attitude, that is, a loyalty conflict. These mechanisms should be considered when deciding whether a child can make an independent decision about residence and contact, since following wishes formed by induction may not serve the child's real interests.

Keywords: forensic psychological examination, custody disputes, divorce, non-resident parent, parental alienation, psychological induction, loyalty conflict, projective techniques, child residence.

Першоджерело: *Харитонова Н. К., Русаковская О. А. Клинико-психологическая оценка негативного отношения ребенка к отдельно проживающему родителю в судебных спорах о воспитании. Психологические исследования : электрон. науч. журн. 2011. № 2 (16).*[2] *Реферат оприлюднено в журналі 29.11.2014.*

References

1. Kharytonova N. K., Rusakovska O. A. Sudovo-psykholohichna ekspertyza stavlennia dytyny do toho z batkiv, khto prozhyvaie okremo, u sudovykh sporakh pro vykhovannia [Forensic Psychological Examination of a Child's Attitude Towards the Non-Resident Parent in Custody Disputes] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2016. Vol. 1, No. 4 (4). URL: https://expertize-journal.org.ua/psihologicheskaya-ekspertiza/566-sudebno-psikhologicheskaya-ekspertiza-otnosheniya-rebenka-k-otdelno-prozhivayushchemu-roditelyu-v-sudebnykh-sporakh-o-vospitanii (onovlena versiia vid 05.09.2021). [in Ukrainian].

2. Kharitonova N. K., Rusakovskaya O. A. Kliniko-psikhologicheskaya otsenka negativnogo otnosheniya rebenka k otdelno prozhivayushchemu roditelyu v sudebnykh sporakh o vospitanii. Psikhologicheskie issledovaniya : elektron. nauch. zhurn. 2011. № 2 (16). URL: http://psystudy.ru/index.php/num/2011n2-16/453-haritonova-rusakovskaya16.html (data zvernennia: 04.11.2026). [in Russian].